

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Tretia časť)

Lucia Laudoniu

9. júna 2022 ✚ **História Kultúra**

predchádzajúce časti:

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Prvá časť)

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Druhá časť)

Jazyk, ten koberec plný písmen zrolovaný v ústach, sa do tretice rozvinie, aby sme si povedali čosi o produkcii megaúspešného českého muzikálu Dracula z roku 2009. Niektoré muzikály sú ako Caligulove kone, ktoré sa *contra legem* nezaslúžene stávajú konzulmi. Dracula sa od nich líši tým, že je *stavrophorus* – krížonosný.

Nie je to krv (i napriek postavám troch alegorických krviniek), ktorá kvapká z hudobného odkvapu, ale pot všadeprítomnej bolesti. Na streche ideovo-dramatickej stavby tejto rockovej opery naporciovannej dramaturgickým nožom do troch dejstiev – epoch sa leskne *sudor laboris nuntius*, pot, posol práce (*labor* v niektorých latinských textoch dokonca môže deskribovať utrpenie ženy pri pôrode!). Skladateľ Svoboda na muzikáli údajne pracoval štrnásť mesiacov – a potôčky tohto umeleckého potu majú tvar kríža.

Kolkokrát sa v deji diela a v réžii Jozefa Bednáríka stretneme *cum cruce*? Svätoandrejský kríž so šikmým spodným brvnom kraľuje už v introduktívnej scéne prvého dejstva (respektíve epochy) v kláštore. V premiérovom naštudovaní v deväťdesiatych rokoch si tvorcovia vybrali kríž latinského typu, v inscenácii z roku 2009 sa voľbou východného kríža svätého Andreja chceli priblížiť *ad mundum Byzantinum*. A minuli sa účinku. Čiastočne. Kríže so šikmým spodným ramenom sa z historicko-archeologického hľadiska viažu na územie Kyjevskej Rusi. Podunajské rumunské zeme, v stredoveku síce konfrontované s cirkevnoslovanským dedičstvom konglomerátu *Slavia orthodoxa*, kríž „ruského“ typu nikdy masovo neadaptovali. Veže či kupoly rumunských chrámov (architektonicky ukotvené najmä v byzantsko-goticko-renesančnej syntéze z dvora Kristovho mučeníka spod tureckého kaftanu Costantina Brâncoveanu) strážia trojramenné kríže identické s tými, aké vidíme v slovenských gréckokatolíckych cerkvách. U pravoslávnych Rumunov a Grékov nie je ničím neobvyklým vztyčovať nad oltármi „západný“ latinský kríž – Božiu kotvu a linajky z partitúry viery, ktorú zaplňajú (tak často disonantné) akordy našich suplikácií.

Aj muzikálový Dracula má na brnení zavesený kríž, hoci koná v rozpore so zákonom Evanjelia. Mraky heretikov a sektárov sa spokojne hlásia k slnku kríža (a viac či menej vedome toto slnko zakrývajú). Postačí jeden závan vetra Ducha Svätého a mračná sa s hanbou rozpíchnu. Mraky heréz prichádzajú a odchádzajú, *Sol Christi* zostáva.

Dracula očami pamätníkov.

Zdroj: jenikirbyhistory.getarchive.net

Draculovi muzikáloví vojaci bičujú kňaza, ktorý práve antematizoval a exkomunikoval kryptopohanského monarchu za jeho drancovanie mníšskeho obydľia. Čin je o to závažnejší, že monastiere byzantskej tradície na Balkáne sú „teológiou v tehlách“: stavebne sú koncipované ako pozemský obraz nebeského Jeruzalema. Kľúčová *dramatis persona* blúdiaca na križovatke operno-rockového vokálneho verizmu si vlastne trúfľa na Božie mesto, rozbila zrkadlo *Civitatis Domini* na augustínovskom mentálnom jazere. *Hiereos* (kňaz) násilne vyzlečený z liturgického felónu zdobeného perlami a ikonami prekvapivo nekonfrontuje Draculu so smrťou. Odsudzuje ho na život vampíra v nesmrteľnej bubline pekla už tu na zemi.

Smäd sekularizovaného človeka po elixíre mladosti odmaskovaný Draculovým zúfalstvom v poslednom dejstve je pyšným smädcom hriešnika, ktorý sa odmieta napiť, pretože aj tá najhlbšia studňa ľudského života má meno *Mors* – Smrť.

Draculove ruky po proklamácii anatém „obdarujú“ kňaza trňovou korunou. V osobe svätoslúžiteľa aj na muzikálovom javisku stoná zas a znova ukrižovaná Kristova *Ecclesia militans*. Transylvánsky (v skutočnosti valašský!) divadelný feudál pritom nie je anticipáciou Antikrista – maximálne môže byť jeho skrachovaným žoldnierom. Šelma z Apokalypsy nie je schopná pokánia ani čistej lásky, krutovládco úprimný cit k manželke je však akousi – odvážne povedané – mentálnou kyselinou, v ktorej sa roztápajú a miznú Draculove zločiny, a ktorá ho napokon dostáva na kolená tvárou v tvár vlastnej porážke.

Luptător (v rumunčine bojovník, verbálne dieťa latinského deponencia *luctor*) Dracula dáva svojej polovičke Adriane so slovami „*nesu ti šperky, klenoty*“ na krk masívny kríž. V nie tak vzdialenej scéne bol pritom schopný zabiť kňaza. Krucifix pre neho neznamená viac, než dekoráciu. Žiadna *benedictio mentis*, žiaden bozk na zmučené telo Spasiteľa. Kríž je drasticky redukovaný na módný doplnok, ktorý človek po čase, keď sa mu zunuje, zamkne do toaletky...

Jemná Adriana sa s vierou Pilátovej ženy neskôr obracia k nebu so vzdychom, akoby tam videla mučeníkov povraždených jej mužom: „*Proč jste dnes v černém, andělé?*“ Rizikom každej pozemskej lásky je idealizácia objektu túžby. Zomierajúca Adriana, v kútiku srdca zbožná, tichá a láskavá žena, nevidí, že Dracula je nebezpečný uzurpátor a majetok Cirkvi ho dráždi ako toreadorova šatka.

Wie facht sich an gar ein grauffem
liche erschreckenliche Historien. von dem wilden wä-
rich Dracole weyde. Wie er die leut gepüßet hat vnd
gepraten vñ mit den häußern yn einē fessl gefottet

Vlad III. Țepeș hoduje pri pohľade na živé ľudské svietniky. Súkolie draculovskej negatívnej kampane roztočili najmä protestantskí Nemci.

Zdroj: jenikirbyhistory.getarchive.net

Dramaturgický laser namierený do kniežacieho vnútra je scéna Draculu s jeho dvorným šašom nazvaná *Džber a kord*. Panovník ospravedľňuje svoj útok na kláštor ideológiou depopulácie: „Svět je dnes přelidněn, hůř se mu to kroutí (...), samí darmožrouti“ a vykračuje si ako páv so skrveným chvostom. „Padla jen chátka, veteš! Prostě jsem zrno zbavil plev.“ Draculovo arogantné *arioso* o zámere „purifikovať“ planétu od príživníkov (motivicky rovnaké s jeho neskoršou blasfemiou) réžia vizualizovala stavroforným výjavom (defilovanie postavy v bielom habite nesúcej kríž). Narážka „mně můj džin vnuknul čin“ zaujme básnický aj teologický. Exorcista by v Draculovom pseudomúdre džinovi ľahko demaskoval diabolský malvér ovládajúci operačný systém v kniežacej hlave. Vládco *nugator* (šašo) kontruje pánovi s istotou hodnou Tribouleta Victora Huga: „Říkal jeden přelát, přítel rodinný, že kdo nemá co dělat, tvoří dejiny!“

Pohľad na súhvezdia histórie je v porovnaní s populárnou českou pop-rockovou operou antitéza. Skutočný Vlad III. Țepeș nebol iniciátorom žiadneho depopulačného programu v zmysle súčasných konšpiračných teórií. K jeho osobe sa viaže nemilá historka, ktorá stojí za pripomenutie. Traduje sa, že takmer absolutistický monarcha jedného dňa pozval na svoj dvor do Sighișoary „ľudský chumáč“ chudobných a chorých. Bedači vystrojil hostinu, ako sa na pravého „filantropa“ patrí a položil im otázku, napoly výzvu a napoly provokáciu: „Chcete, aby som vás zbavil starostí? Splním vám to!“ Reálny Dracula sa nemusel dvakrát pýtať. Kým nič netušiaci hostia hodovali, nechal tajne zadebniť okná a dvere a prikázal sluhom, aby dom s podnapitými a spiacimi chudákmi podpálili. Tak sa vraj historický Vlad Narážač vysporiadal s chudobou vo svojej krajine...

Táto a im podobné narácie mali v prostredí európskej nobility funkciu bulváru. Čiernooký Dracula z dobových portrétov nemal dôvod vraždiť politicky bezvýznamných poddaných. „Vrčal“ na bohatých lokálnych bojarov, ktorých obvinil z participácie na úkladnej vražde otca a brata. „Vampírovho“ otca Vlada II. zabili pravdepodobne na príkaz valašského kniežaťa Vladislava II., rivala Draculovcov z konkurenčného rodu Dănești. Nuž, sme v dobe, v ktorej sa ešte aj chlieb (alegoricky) piekol na ostrí meča...

Budúci (nielen) muzikálový „krvopijec“ sedel na valašskom prestole celkom trikrát. Jeho prvú vládu datujeme do roku 1448, na trón sa však vrátil po roku 1456 a korunu nosil ešte pár týždňov na prelome rokov 1476–77. Rumunské deti si v učebniciach dejepisu čítajú aj o roku 1459. Valašský vládca si začal nárokovať na suverenitu. Vstúpil do aliancie s Matejom Korvínom a prestal platiť osmanským Turkom ponížujúci tribút. Nervózny sultán mal plán. S pomocou gréckeho fanariotu Katavolinosa zosnoval sprisahanie a vlákal Dracula do strategicky dôležitej pevnosti Giurgiu. Turkobijec sa však tajne nechal doprevádzať kontingentom vojska a zmasakroval desaťtisíce priateľov Koránu. Osmani nelenili a dali turbany dokopy. Ich odpoveďou bol ďalší vpád krvavočerveného polmesiaca do Valašska v roku 1462. Dracula zatiahol Alahovo vojsko do nehostinného terénu, nechal ho vyhľadovať a napokon usporiadal domácim Rumunom hrôzostrašné divadlo, keď neďaleko svojho sídla v Târgoviște vztýčil „les“ drevených kolov s telami mŕtvych Turkov... Klin sa klinom vybíja?

Nech to znie akokoľvek, historickému Draculovi to myslelo, i keď jeho metódy mali ďaleko od pacifizmu. Pri obliehaní pevnosti Poienari (ktoré mali opäť na svedomí Mohamedovi učeníci) nechal vraj Țepeș pribiť svojim koňom podkovy naopak, aby zmiatol protivníka. K rovnakému riešeniu sa uchýlil husitský lúpežník Ján Švehla, keď s koňmi podkutými naopak tiahol cez Starú Turú...

Z bronzovej tváre Vlada Țepeșa sála kamenný pokoj.

Zdroj: flickr.com

Aká ideová čiara sa tiahne libretom draculovského muzikálu? Časový rýchlik druhého dejstva má zastávku v 19. storočí. Draculova vzdialená príbuzná z Londýna Lorraine hľadá po smrti matky útočisko na jeho divokom transylvánskom hrade. Dojíma ju márnivý lesk Draculových šperkov („ó náhrdelník – a pravý“), opája sa nimi podľa vzoru Gounodovej Margaréty vo frankofónnom opernom pretlmočení faustovskej legendy.

Je čas na ďalší motív kríža. Lorraine má brata, nedôverčivého kňaza Stevena, ktorý dáva sestre spolu s požehnaním na cestu do ďalekých rumunských krajov na krk striebnistý rímsky krížik. Čo čert (ne)chcel, Lorraine sa po príchode na Balkán do Draculu bezhlavo zamiluje. Nedbá na varovanie brata, ktorý medzičasom pricestoval za Lorraine a je na stope Draculovým vampínskym orgiám. V autorite Božieho služobníka vyčíta sestre, prečo na krku už nenosí znak spásy. Diabla špirála sa roztáča.

Splendor voluptatis, škrupina libida a rúhačská pozlátka luxusného paláca oslepia aristokratickú Angličanku s francúzskym menom natoľko, že s upírom spieva „*ted' d'ábel sám je můj pán*“ a dobrovoľne sa od neho necháva uhryznúť. Pevnú pôdu pod nohami stráca aj Steven, ktorý na knieža vytasí zbraň a po zistení, že tento *dux noctis* je nesmrteľný, si v rozpore s Kristovým učením berie život. Život sám však Lorraine po tom, čo s Draculom intímne splynula so svojím *adsentior tibi*, strháva z tváre neviditeľnú psychologickú škrabošku lži. Démon je tretotriedny kúzelník. Jediné čo mu ide, sú efekty, deravé náplaste na city. V treťom dejstve, ktoré je situované do postmoderného, vulgárneho, anarchistického a zmätočného futúra, je Lorraine depresívnou alkoholičkou a Dracula sarkastickým majiteľom kasína, v ktorom „*jde o peníze a o moc*“.

Daniel Hůlka (v strede) v kostýme Draculu, vpravo Jaromír Holub v postave kňaza v bielej kamilavke. Snímka videosekvencie z obnovej inscenácie muzikálu z roku 2009.

Zdroj: youtube.com

S krížom v opernom umení vynikajúco pracuje napríklad Verdiho dedič Giacomo Puccini v *Tosce* podľa rovnomennej kriminálnej drámy Victoriena Sardoua. Sopranistka Tosca kladie krucifix na prsia mŕtveho policajného šéfa Scarpia, ktorého zavraždila v sebaobrane pred jeho sexuálnymi návrhmi. V *Tosce* je kríž symbolom úcty k mŕtvemu telu, v Draculovi je zbraňou. Keď sa Lorraine pri spomienke na zosnulú matku prežehná, Dracula stojaci za ňou v úľaku odskočí. Sluha v druhom dejstve muzikálu odháňa krížom plesajúce nymfy a príšery (jedna z nýmfi pri pohľade na *Signum redemptionis nostrae* skríkne „*fuj*“!) ako muchy.

Prítomnosť nýmfi (tri komické ženské postavy) je alúziou na pohanstvo adorujúce efervescentný eros. Ženy zostupujú do Draculovho pekelného *demi-monde* (požičajúc si rétoriku autora *Dámy s kaméliami*) práve cestou pohlavného pudu a instantnej lásky. No čo je láska bez Boha? Okuliare bez sklíčok, vaňa bez vody a púšť bez piesku...

Bonusový štvrtý diel našej trojdimenzionálnej cesty za českým muzikálovým pokladom okrem iného naplnia úvahy o tom, čo má scéna kláštora z prvého dejstva spoločné s už neexistujúcim rumunským cisterciánskym opátstvom Cârța a kde sa v sugestívnom muzikáli objaví *mandylion* s ikonou Krista.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/muzikal-dracula-optikou-historie-a-krestanskej-kultury-tretia-cast/>